

Deel I: verslag van het bureauonderzoek
2020H325

© 2020 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

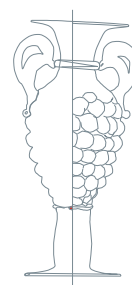
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/43

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Het centrum van Bilzen, Primitief Kadaster uit 1842 © cartesius.be

Inhoud

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte
 - 1.1 Administratieve gegevens
 - 1.2 Archeologische voorkennis
2. Onderzoeksopdracht
3. Werkwijze
4. Assessment rapport
 - 4.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied
 - 4.2 Historische situering
 - 4.3 Archeologische situering
5. Besluit
 - 5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen
 - 5.2 Advies en afweging van de onderzoeksmethoden
6. Synthese
 - 6.1 Samenvatting gespecialiseerd publiek
 - 6.2 Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek
7. Bibliografie
8. Figurenlijst
9. Bijlagen

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2020H325
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041 / Fleur Swennen, stagiaire archeologie
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Bilzen
Deelgemeente	Bilzen
Site (adres)	Korenstraat - Demerwal
Kadastrale gegevens	Bilzen, afd 1, sectie M percelen 344h5, 344p5, 344r4, 344x5, 344p4, 344w5, 344n4, 344m4, 344l4, 344k4, 344y5, 344Y4, 344Z4, 344A5, 344B5, 344C5, 344D5, 344E5 en een deel van 344r5
Oppervlakte onderzoeksgebied	Opp 1660 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

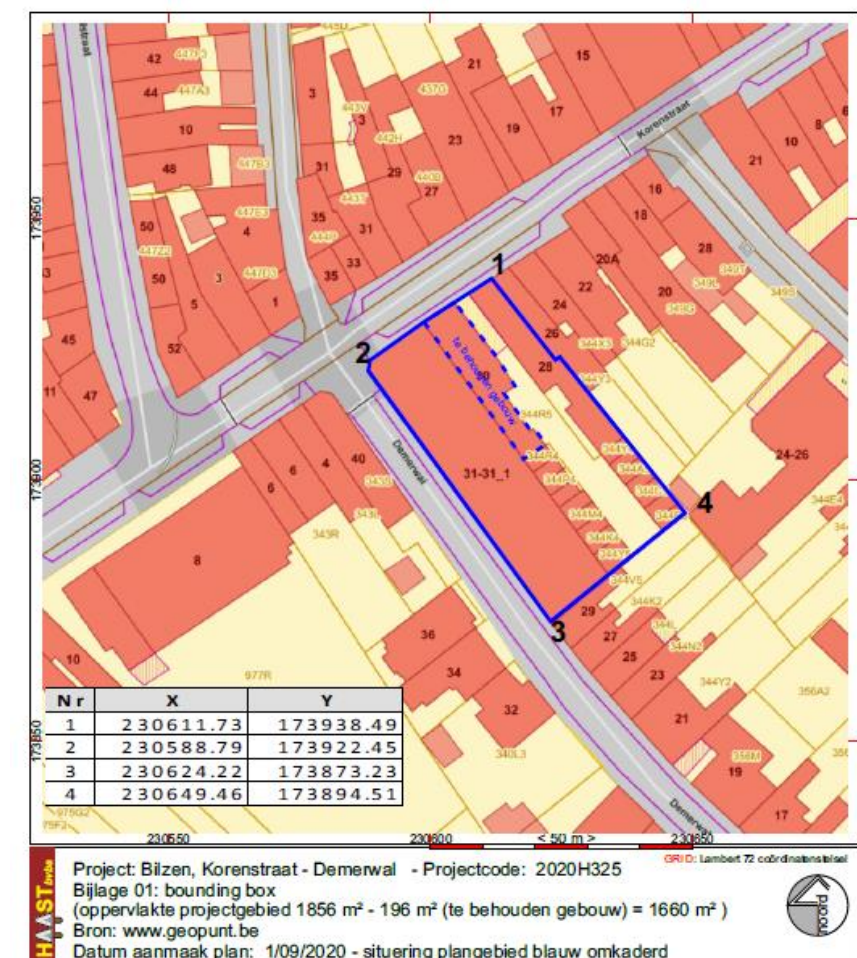

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale gegevens: Kadastrale ligging van het projectgebied: Bilzen, afd 1, sectie M percelen 344h5, 344p5, 344r4, 344x5, 344p4, 344w5, 344n4, 344m4, 344l4, 344k4, 344y5, 344Y4, 344Z4, 344A5, 344B5, 344C5, 344D5, 344E5 en een deel van 344r5. De oppervlakte van het projectgebied bedraagt 1660 m².

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

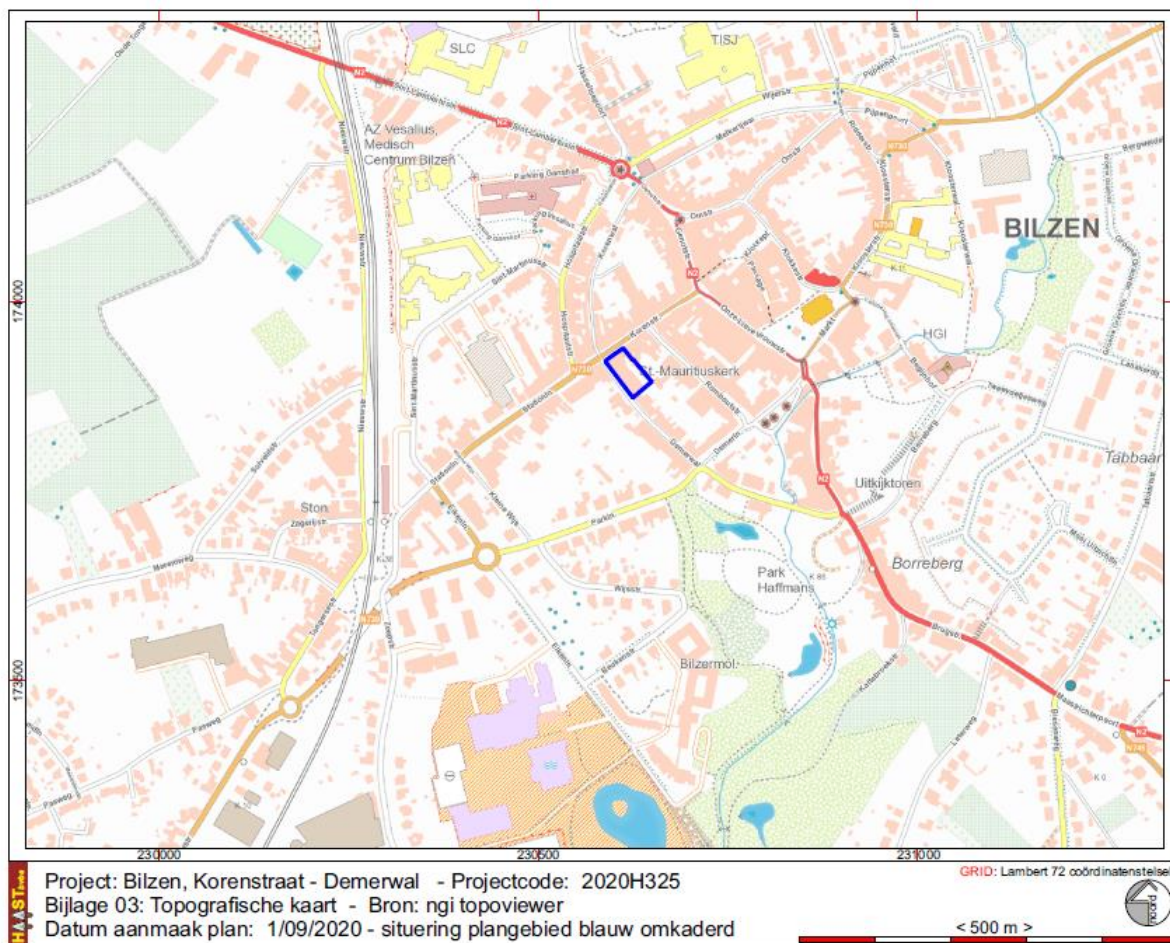

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI

1.2 Archeologische Voorkennis

Het terrein bevindt zich in het centrum van de historische kern van Bilzen op de hoek van de Korenstraat en de Demerwal. Binnen het projectgebied zijn tot heden geen archeologische onderzoeken gebeurd, noch zijn er vondsten gemeld.

2. Onderzoeksoopdracht

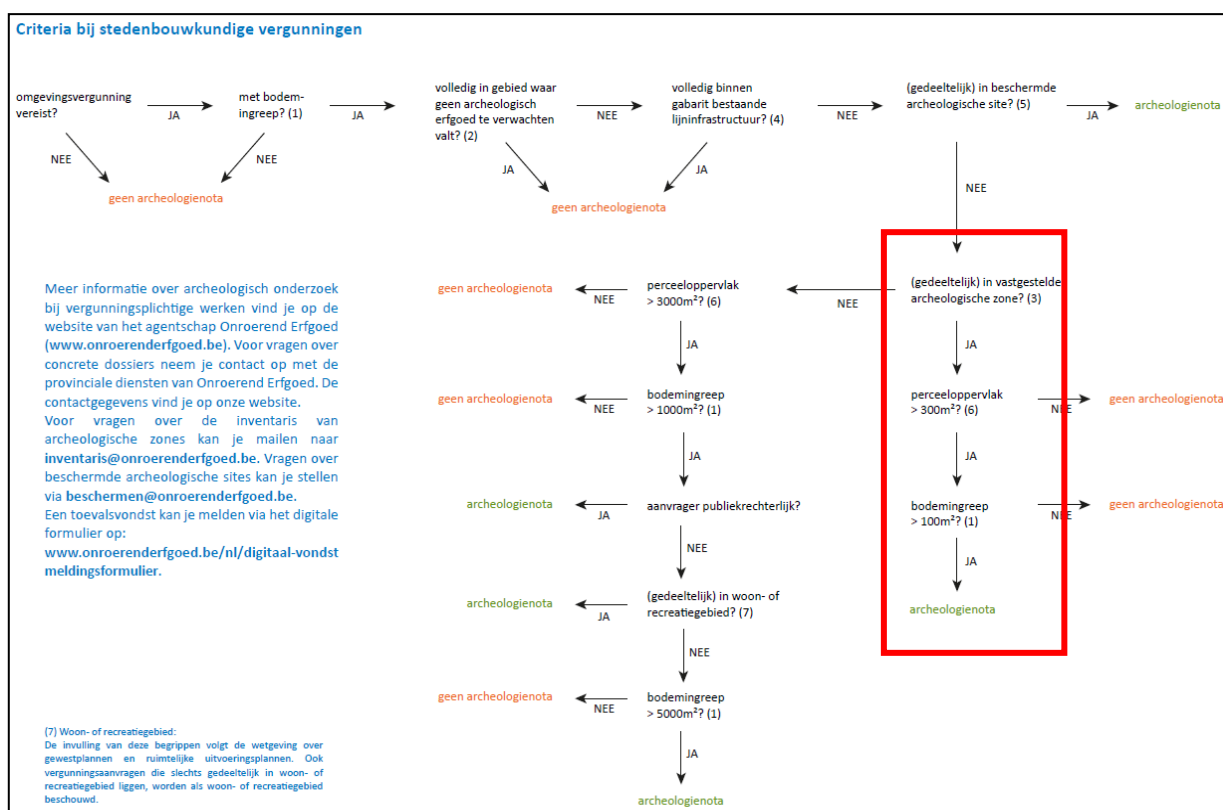
Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag (omgevingsvergunning).

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, en latere wijzigingen.

Overwegende dat de percelen waarop de vergunning betrekking heeft geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone (historische kern), opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones¹, dan dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning.

Uitstel van veldwerk is gerechtvaardigd aangezien de bouwheer eventuele bezwaren uitgebracht in het kader van het openbaar onderzoek gekoppeld aan de omgevingsvergunning wenst af te wachten alvorens verder te investeren in het project.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Historische stadskern van Bilzen [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140045> (Geraadpleegd op 02-09-2020)

Vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- welke evolutie kende het landschap van het projectgebied?
- welke evolutie kende het gebruik van het terrein?
- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Beschrijving van de geplande werken

Het bouwprogramma is tweeledig:

- 1: Het afbreken en bouwklaar maken van het terrein (met uitzondering van het te behouden gebouw).

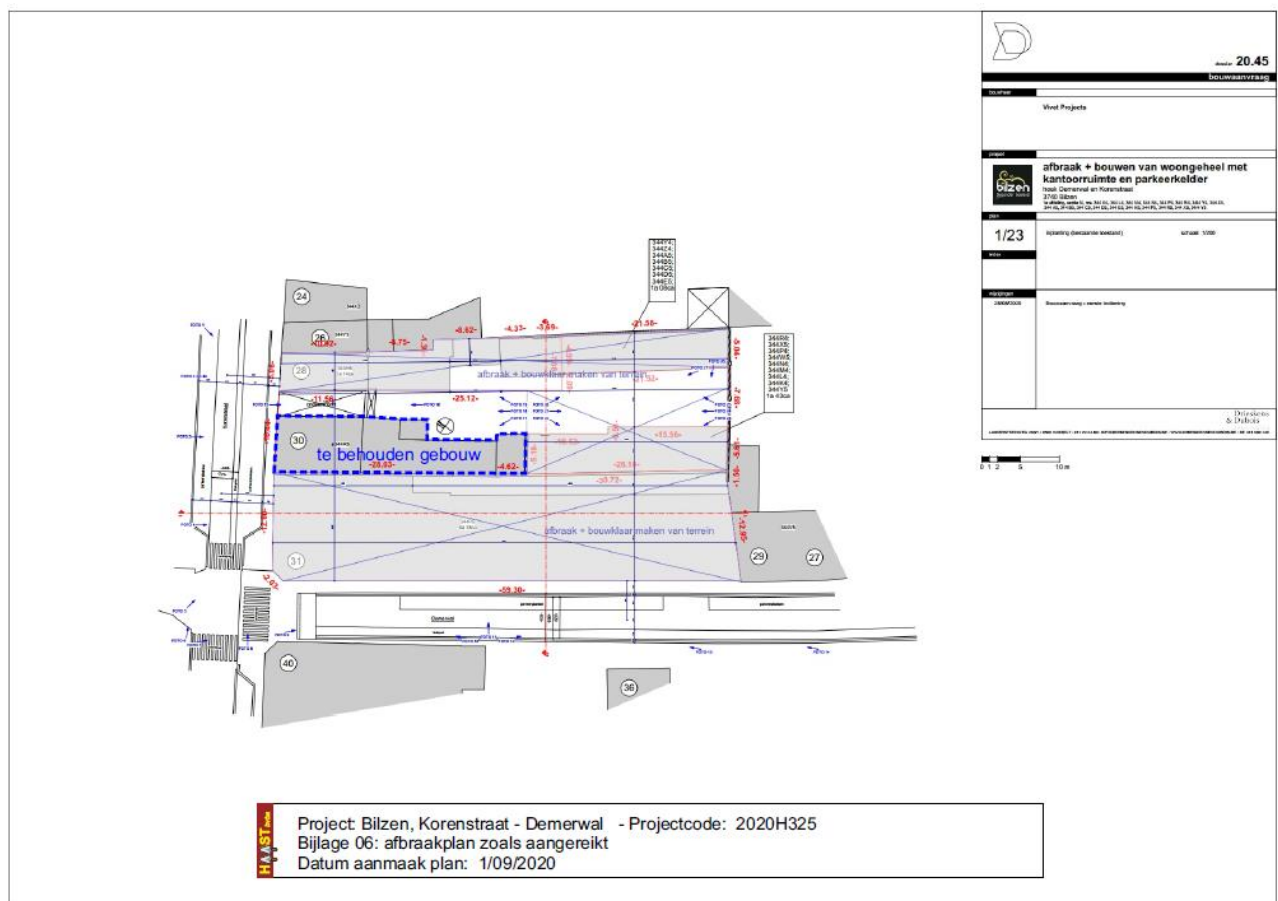

Fig. 4: afbraakplan zoals aangereikt

2: bouw van een woongedeelte met kantoorruimte en parkeerkelder.

De kelder zal aangelegd worden over het gehele projectgebied met uitzondering van de zone waar het te behouden gebouw zich bevindt en een strook van 240m² in de noordoostelijke hoek van het terrein. De oppervlakte van de kelder bedraagt 1420m². De vloerplaat van de kelder zal aangezet worden op een diepte van 2,92 m onder het maaiveld. De vloerplaat zelf wordt aangelegd op een PVC-folie en is 30 cm dik gepoliseerd beton.

Nutsleidingen worden aangesloten op het bestaande net aan de zijde van de Korenstraat.

Het gelijkvloers is op te delen in twee onderdelen:

- **Bovengrondse parkeerplaatsen met een oprijlaan** aan de oostelijke zijde van het terrein. Het gaat om elf parkeerplaatsen die net als de oprijlaan bestaat uit een waterdoorlatende verharding (grasdallen). De oprijlaan zal zich op dezelfde plaats bevinden als de huidige en is dus verbonden met de Korenstraat.
- **De gelijkvloerse ruimte van het appartementsblok**, dit verdiep bestaat uit kantoorruimtes, gemeenschappelijke ruimtes en appartementen. Dit gedeelte bevindt zich in de noordoostelijke hoek van het terrein en aan de westelijke zijde.

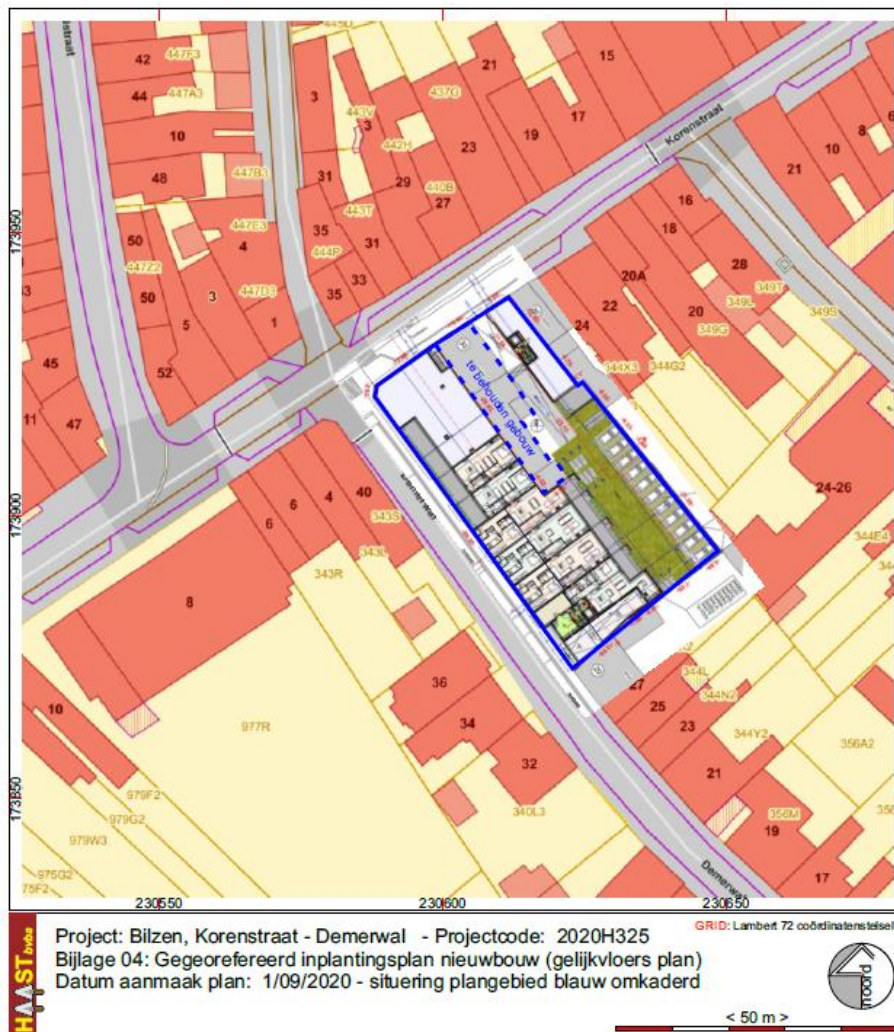

Fig. 5: georeferereerd inplantingsplan van de nieuwbouw

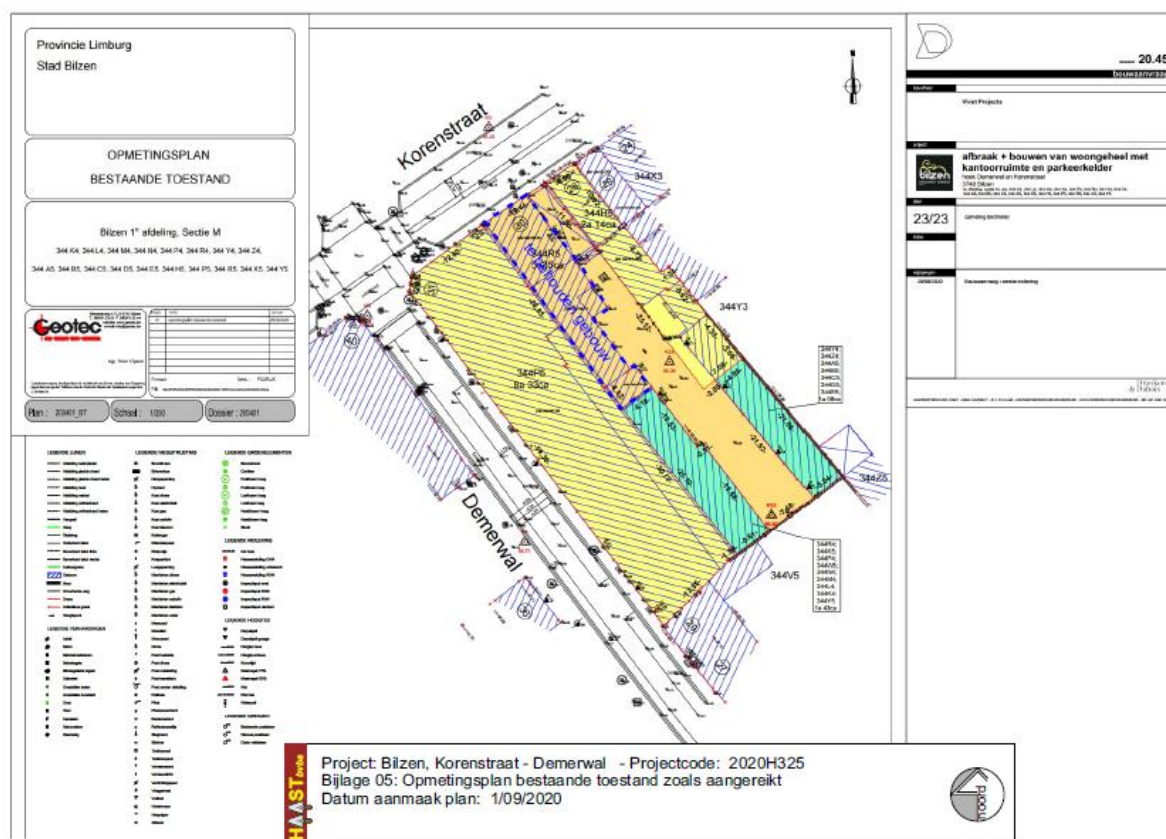

Fig. 6: opmeting bestaande toestand zoals aangereikt

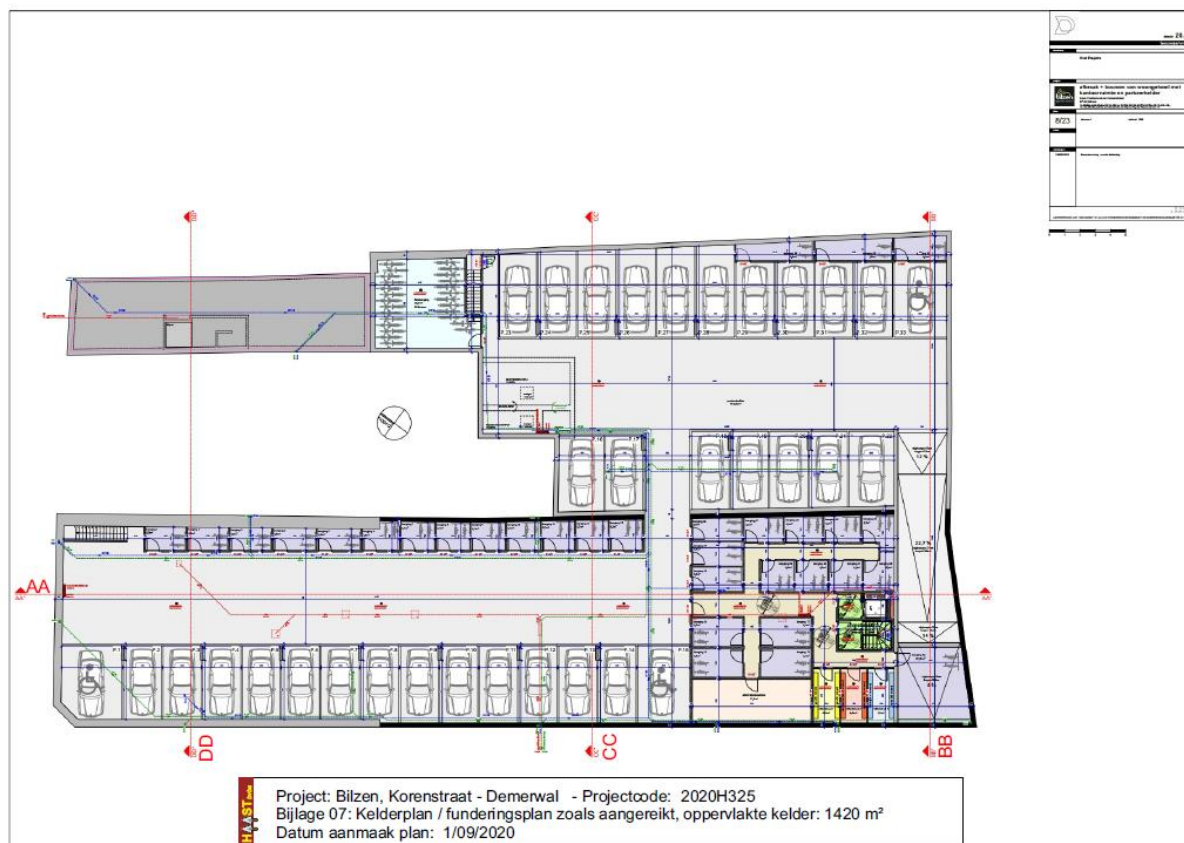

Fig. 7: kelderplan / funderingsplan zoals aangereikt

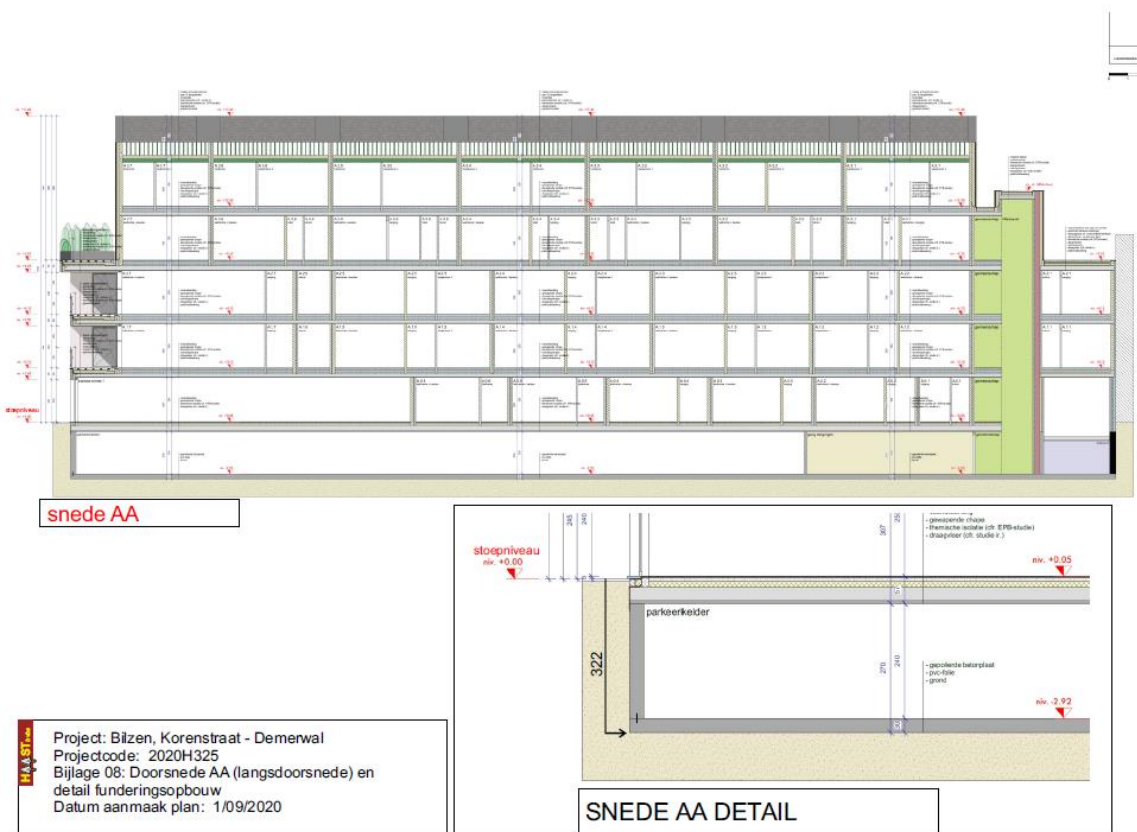

Fig. 8: Doorsnede AA (langsdoorsnede) en detail funderingsopbouw

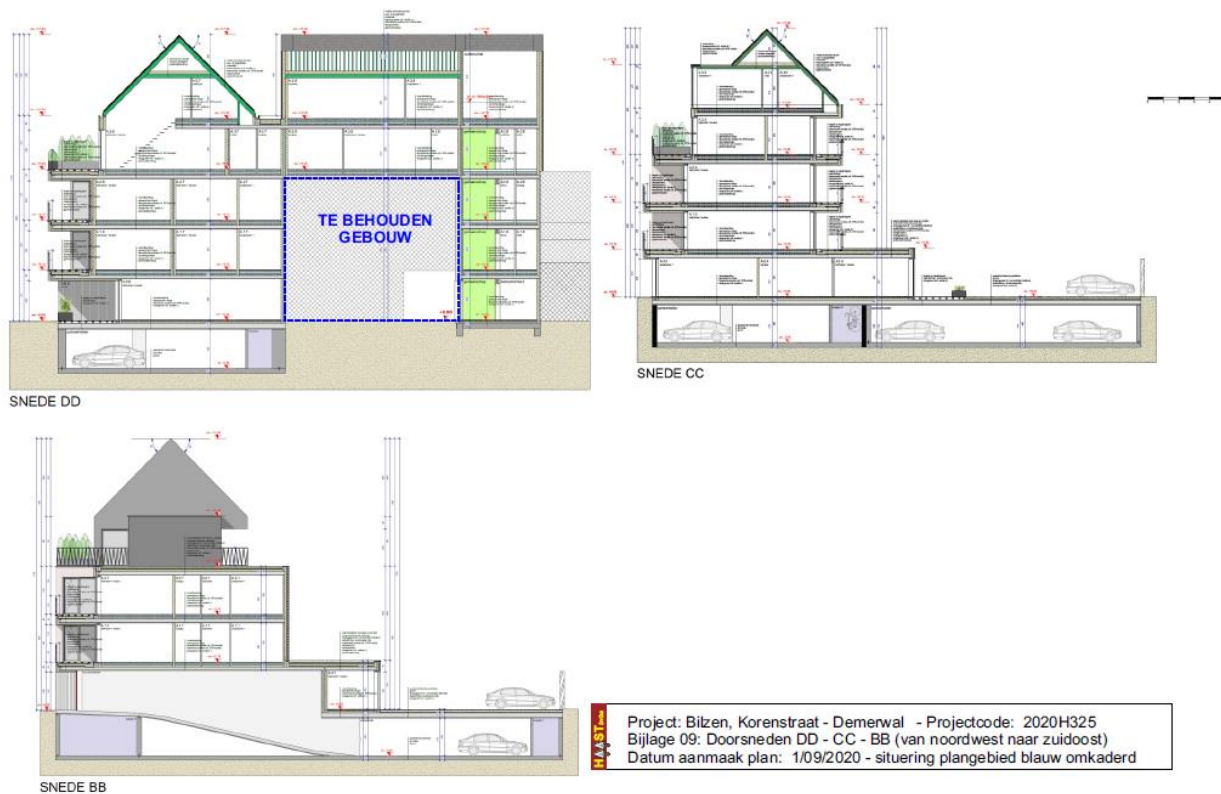

Fig. 9: doorsneden DD – CC – BB (van noordwest naar zuidoost)

3. Werkwijze

Met dit bureauonderzoek willen we inzichten krijgen in de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het onderzoeksgebied en de omgeving. Die inzichten worden verder getoetst aan de geplande ingrepen in de bodem. Het doel is te bepalen in hoeverre verder archeologisch onderzoek aangewezen is om zo te komen tot een programma van maatregelen teneinde de archeologische waarde en mogelijke kennisvermeerdering op archeologisch vlak voor de site en de omgeving van het projectgebied in te kunnen schatten. Om een antwoord te formuleren op de gestelde onderzoeksvragen werden diverse bronnen geraadpleegd waarvan de referenties gebundeld werden in de bibliografie.

Om een inzicht te krijgen in de archeologische kennis betreffende het gebied werd de Centraal Archeologische Inventaris geraadpleegd (cai.onroerenderfgoed.be en geo.onroerenderfgoed.be) en de verslagen van eerdere onderzoeken op aanpalende percelen.

Wat betreft de landschappelijke ligging, de tertiairgeologische en quartairgeologische gegevens en de geomorfologie werd gebruik gemaakt van de websites www.geopunt.be en <https://dov.vlaanderen.be>. Via www.geopunt.be werden de historische kaarten geraadpleegd (Ferrariskaart, Vandermalenkaart, Atlas der Buurtwegen), evenals luchtfoto's van het projectgebied van 1971 tot en met 2019; enkel de betekenisvolle foto's werden in deze studie opgenomen. Via het Cartesiusportaal werden de historische topografische kaarten geconsulteerd, ook hier werden enkel de betekenisvolle kaarten opgenomen. Het kadasterplan werd opgevraagd via de publieke cadgis viewer van de federale overheid (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE).

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via PYTHAGORAS software en bewerkt met CORELDRAW X8.

4. Assessmentrapport

4.1 De landschappelijke ligging en de bestaande toestand

Geografische en topografische situering

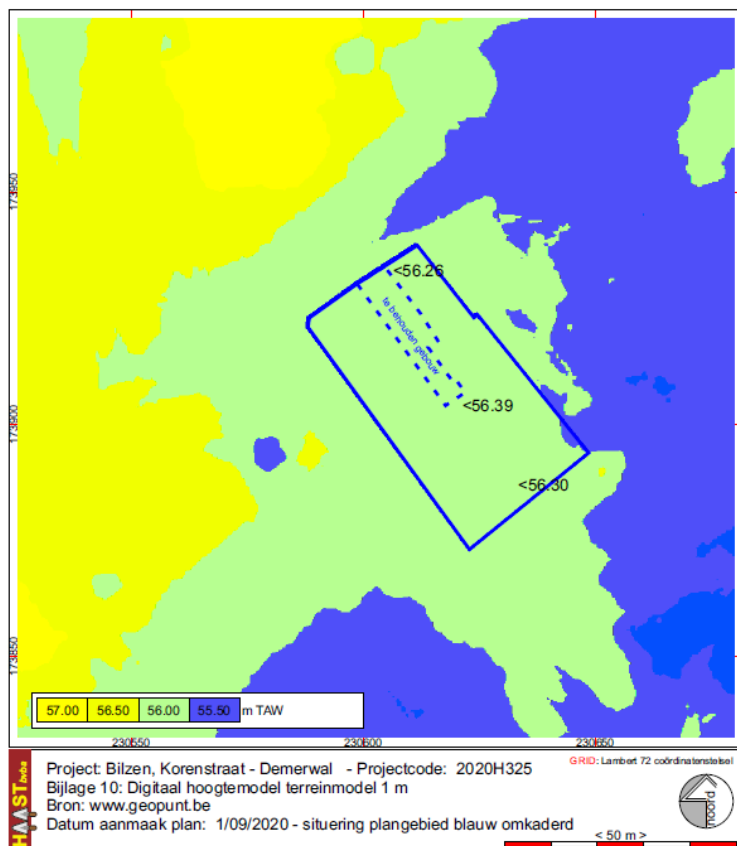

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt

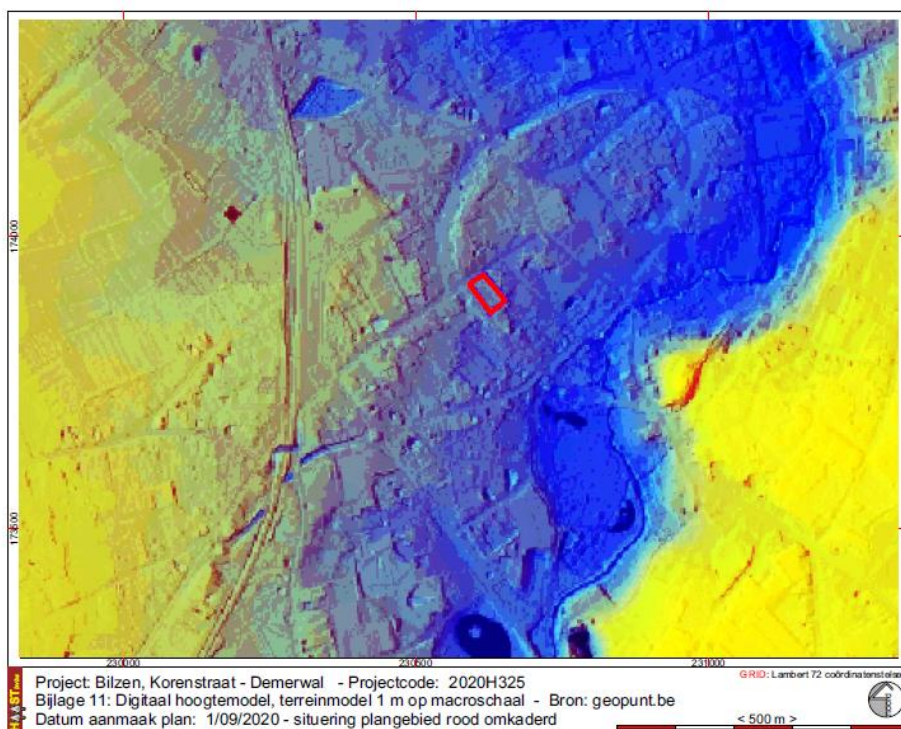

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM _RAS_1M op macroschaal © Geopunt

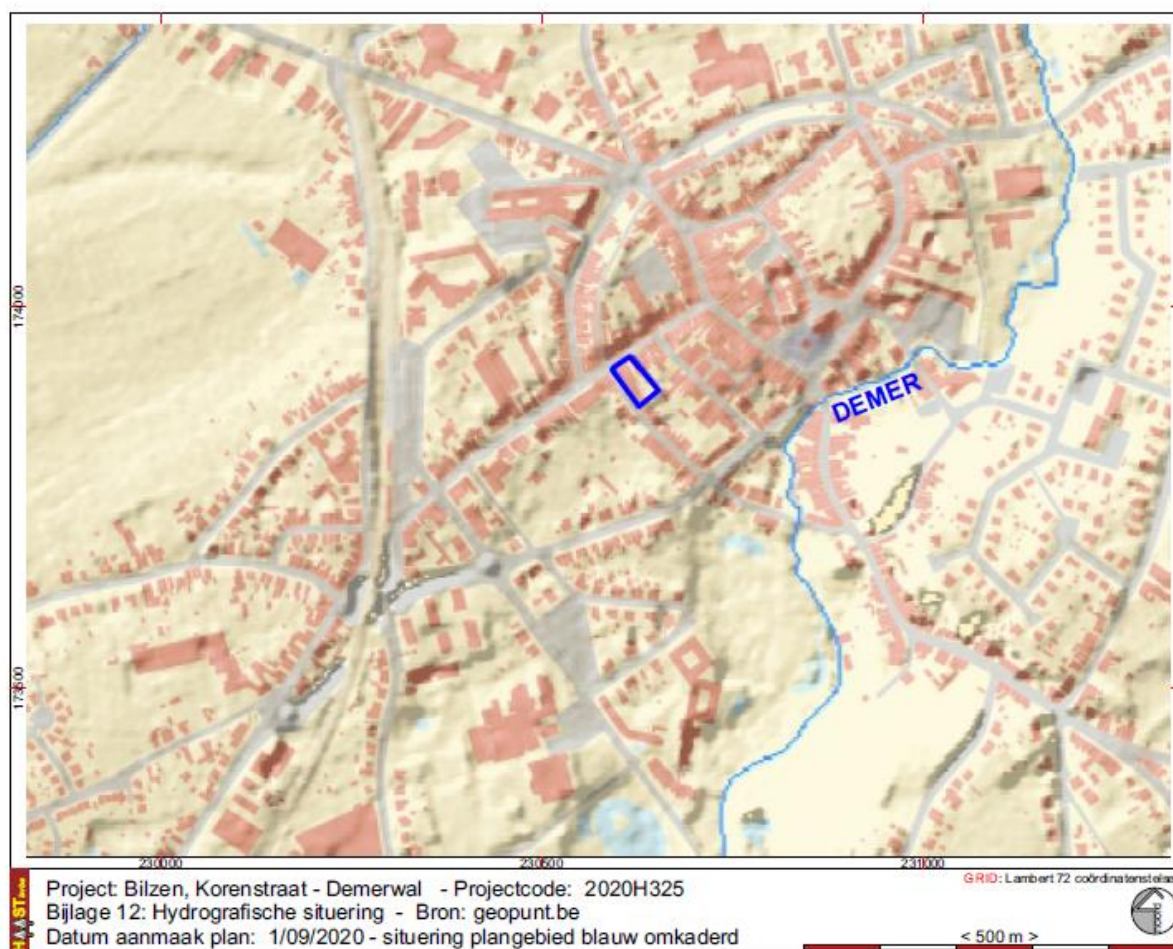

Fig. 12: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt

De stad Bilzen ligt aan de linkeroever van de Demer die deels door de historische stadskern loopt. Het projectgebied ligt in het centrum van de stad, ten zuidwesten van de parochiekerk, op de hoek van de Korenstraat en de Demerwal. Het terrein is vlak, het gemiddeld niveau bedraagt 56.30m TAW. Op het digitaal hoogtemodel op macroschaal is duidelijk zichtbaar dat Bilzen in de vallei van de Demer gesitueerd is. Het projectgebied wordt ontwatert in de richting van de Demer die ten oosten van het projectgebied stroomt. Hydrografisch gezien behoort het projectgebied tot het Demerbekken en het stroomgebied van de Schelde.

Geologische en bodemkundige situering

Geomorfologisch gezien bevindt het projectgebied zich in een landschap dat hoofdzakelijk wordt gekenmerkt door zand- en lemige zandgronden. Het landschap heeft hier nog niet de kenmerken van het Hoogplateau maar ligt in de zuidelijke rand ervan. Het voorkomen van Maasgrind in bepaalde gebieden wijzen op de nabijheid van het Limburgs Hoogplateau (Zutendaal, ten noorden van het projectgebied)².

Op de **tertiair geologische kaart** is het projectgebied gesitueerd in de formatie van Bilzen. Deze formatie bestaat uit twee zandige eenheden gescheiden door een kleiige eenheid. Deze mariene formatie, die behoort tot de Groep van Rupel, is afgezet in het geologisch tijdperk Rupelien (33,9 - 28,4 miljoen jaar geleden, Vroeg-Oligoceen).

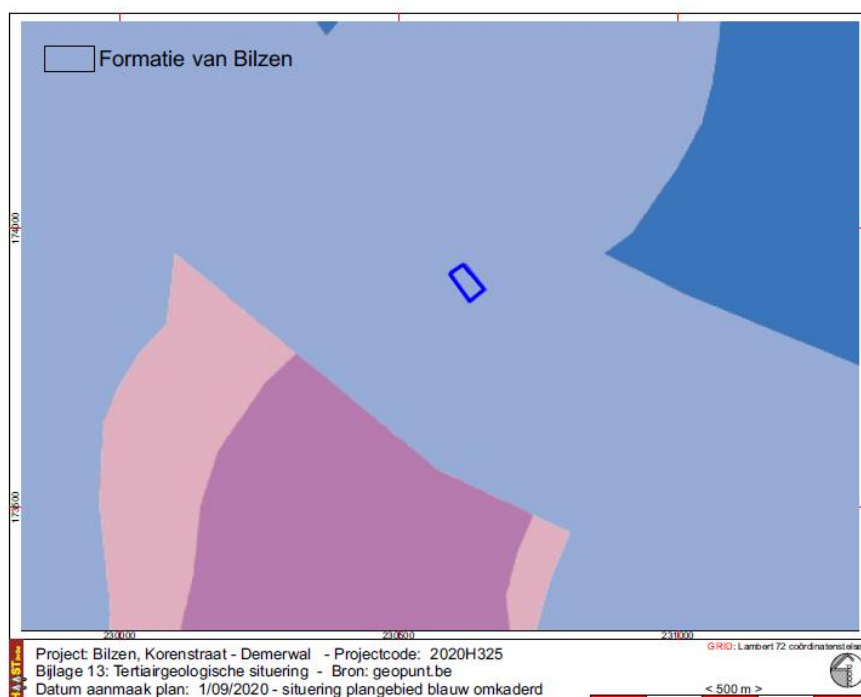

Fig. 13: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

² BAEYENS L., 1974, Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Bilzen (93 W), Gent.

3a
FH
ELPw en/of HQ
FLPw

Op de **quartair geologische kaart** is het zuidoostelijke deel van het projectgebied gesitueerd in de vallei van de Demer en gekarteerd als profieltype 3a. dat profieltype kenmerkt zich door een opeenvolging van

FH: Fluviale afzettingen (organochemisch en primair inclusie), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan)

ELPw en of HQ: Eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke deel van Vlaanderen, silt (löss) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen

FLPw: Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)

2
ELPw en/of HQ

ELPw: Eolische afzettingen (zand tot silt) van het weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke deel van Vlaanderen, silt (löss) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen

HQ: Hellingsafzettingen van het Quartair

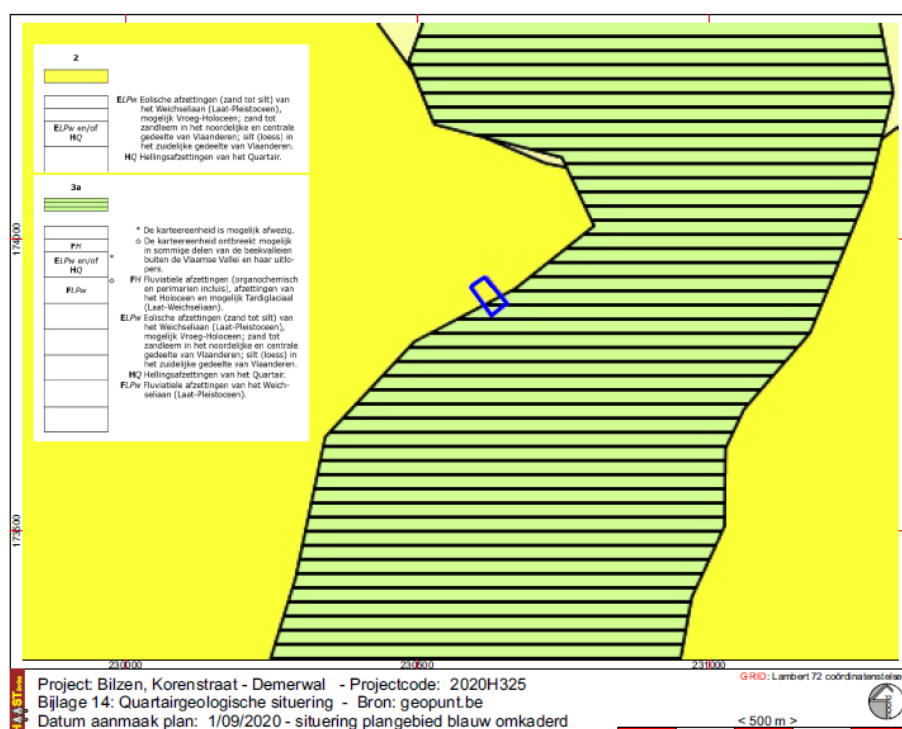

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart en de profieltypefiches 2 en 3a© geopunt.be

Heel het gebied is gekarteerd op de **Bodemkaart van België** als OB bodem: bebouwd terrein. Volgens de FAO-World Reference base (WRB) is het gebied gekarteerd als Technosol; een antropogene bodem. In de omgeving van Bilzen worden hoofdzakelijk L- (zandleem) en A-(leem)bodems aangetroffen met in de vallei van de Demer de drainageklassen d, matig nat, en e, nat.

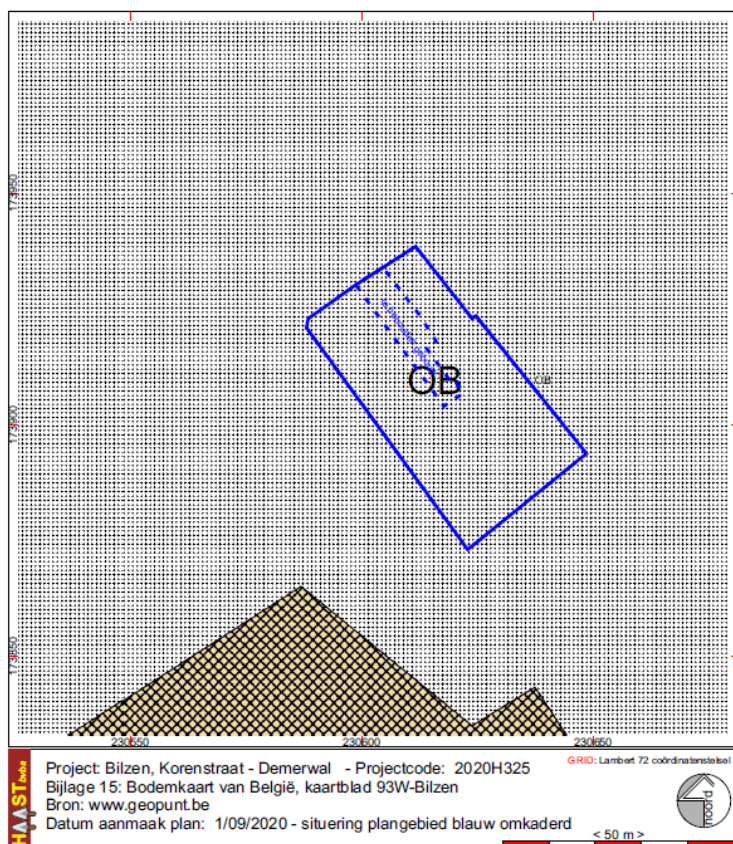
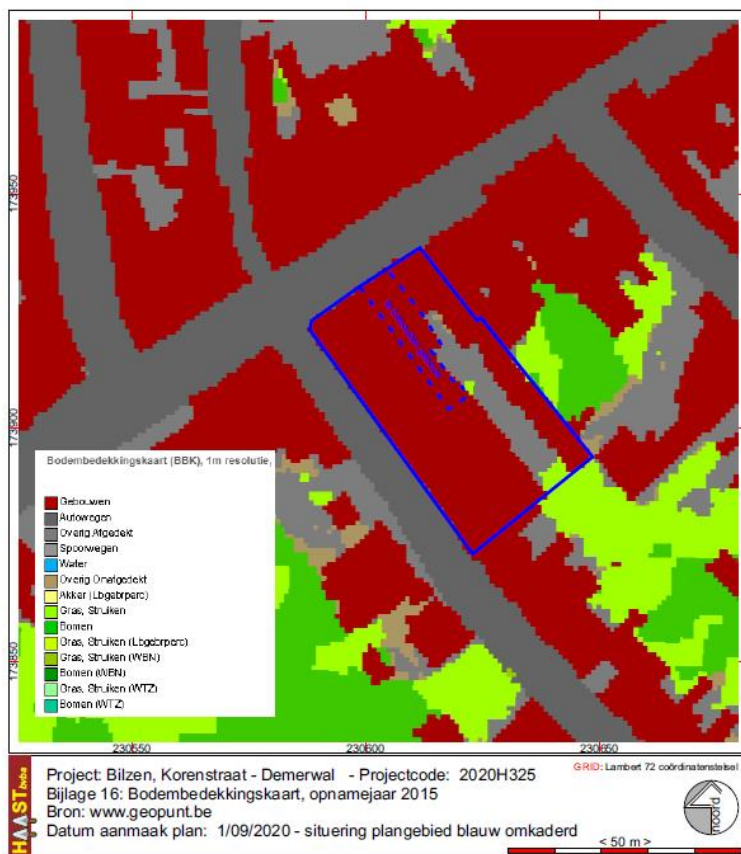

Fig. 15: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © Geopunt

Op de **bodembedekkingskaart opnamejaar 2015** is het projectgebied grotendeels ingekleurd als bebouwd, een klein deel is ingekleurd als 'overig afgedekt'. Het overige minieme deel is aangeduid als 'gras, struiken'.

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodembetekingskaart opname 2015. © Geopunt.

4.2 Historische situering

Het projectgebied is gelegen op de hoek van de Korenstraat en Demerwal, in het centrum van de stad Bilzen.

Historische situering van de stad³:

Beschrijving

Ook Beukenbilzen genoemd, ter onderscheiding van Eikenbilzen (Eigenbilzen): Bucholtbilsen (1231), Bughoutbilsen (1274), Bucobilsen (1256), Bokebilsen (1295), Bucholtbilsen (1362); vervolgens Blise, Blisia (1333, 1366, 1375).

De aanwezigheid van een Romeinse weg en vondsten uit de prehistorie en de Romeinse periode wijzen op een oude bewoning van de plaats.

De oorsprong van Bilzen hangt waarschijnlijk samen met de stichting van de abdij van Munsterbilzen door Sint-Landrada (circa 705). Vanuit deze abdij worden de kerken van Martenslinde, Genk, Riemst, Waltwilder, Bilzen, Gellik, As en Kleine Spouwen gesticht. Mogelijk was Bilzen een villa (Bilisia) van de Pepiniden-familie, waarvan Munsterbilzen het centrum vormde.

De gunstige ligging aan de Demer, op de grens met de Kempen, geeft ontstaan aan een klein handelscentrum. Bilzen en de helft van Kolmont worden door Lodewijk I van Loon als bruidsgeschenk aan zijn dochter Geertruid bij haar huwelijk met Albert II van Moha, in 1170. Gerard van Loon weigert echter de bevestiging van deze gift aan de zonen van Geertruid; deze graaf verleent verschillende gunsten aan de inwoners van Bilzen. Het is niet duidelijk of hierbij ook het stadsrecht hoorde. Het ontstaan van Bilzen als stad is niet duidelijk, er bleef geen vrijheidscharte bewaard. Midden 13de eeuw was het echter reeds een feit. Ook is het niet zeker of Bilzen in 1180 één van de Loonse vestingen was die, zoals Montenaken en Kolmont, door het Luikse leger werden verwoest.

Volgens Mantelius bezat Bilzen de sterkste burcht van het graafschap; deze wordt circa 1000 gebouwd, waarschijnlijk op de Borreberg.

Bilzen wordt de hoofdplaats van één der vijf ambten van het graafschap Loon, id est het ambt Bilzen, dat een 22-tal dorpen omvat.

In 1386, bij de vrede van Waroux, wordt Luiks recht verleend aan de Loonse steden. Bilzen heeft nu een "Binnenbanck ten luxschen recht": de stad intra muros valt op juridisch gebied onder het Luiks recht. De rest en een aantal andere dorpen als Eigenbilzen, Gellik, Martenslinde, Rijkhoven, Schoonbeek-Beverst en Waltwilder, blijven onderworpen aan een buitenbank die Loons recht spreekt. Aan het hoofd van het ambt staat de door de prinsbisschop benoemde drossaard, die tevens de buitenbank voorziet. Deze buitenbank van Bilzen was gegroeid uit één van de vijf territoriale Loonse hoven, Eik: het was een beroepshof voor het ambt Bilzen en het district Herk-de-Stad.

De stadsmagistraat is in handen van zes ambachten, die jaarlijks twee burgemeesters kiezen. Samen met de raad van gezworenen en de raadslieden vormen zij het stadsbestuur.

In 1483, tijdens de burgeroorlog tussen prinsbisschop de Horne en de familie de la Marck, wordt Bilzen door de Horne ingenomen en verwoest. De troepen van Maximiliaan van Oostenrijk belegeren de stad en na zware weerstand wordt ze ingenomen; naar verluidt worden 1400 gemeentenaren gedood. Prinsbisschop Erard de la Marck herbouwt de stad in 1506. In 1576 overvalt het Duits garnizoen, door de Spanjaarden uit Maastricht verjaagd, de stad en plundert kerk en pastorie. In 1623-1637 heerst de pest in de stad. In 1636 wordt de stad ingenomen en platgebrand door Jan van Weert en zijn Kroatische troepen. Een tweede pestepidemie breekt uit in 1636 en duurt tot 1637. In 1654 plunderen Lorreïse troepen de stad. Dit gebeurt nogmaals in 1673 door Franse troepen bij het beleg van Maastricht tijdens de oorlog van Lodewijk XIV tegen de Verenigde Provinciën.

³ Schlusmans F. 1996: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kantons Bilzen - Maasmechelen, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N3, Brussel - Turnhout.
(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13448>)

In 1675 breken de Franse troepen een deel der vestingen af. Bij het verlaten van deze troepen in 1678 brandt een gedeelte van de stad af. Bilzen wordt nogmaals geplunderd in 1692 door Franse dragonders. In 1746 kamperen Franse troepen in de stad tijdens de Oostenrijkse Succesieoorlog; er heerst dysenterie onder de bevolking. In de loop van 1747 kent de stad inkwarteringen en plunderingen door keizerlijke en geallieerde troepen. In 1794 wordt Bilzen bezet door de Franse revolutionaire troepen; in 1795 wordt het hoofdplaats van een gerechtelijk kanton. De plattegrond van de stad ontwikkelt zich volgens een min of meer concentrisch patroon, met als centrum de markt, met Sint-Mauritiuskerk en stadhuis, en als belangrijkste straten: de Brugstraat, de Onze-Lieve-Vrouwstraat met aansluitende Genutstraat, en de Kloosterstraat, die zich aan haar uiteinde splitst in de Ridderstraat en Pypenpoort. De stad was voorzien van een omwalling met een poort aan elk van deze hoofdassen: de Nutspoort of Hasseltsepoort, aan het einde van de Genutstraat, de Brugpoort of Maastrichterpoort, aan de Brugstraat, aan de voet van de Borreberg, en de Pypenpoort of Kempische poort, aan de weg naar Munsterbilzen. De Korenstraat, die thans aansluit bij de Stationlaan liep oorspronkelijk dood op de omwalling; via een kleine, houten brug, de Honsbrug, gaf zij toegang tot de stad aan voetgangers uit Merem en Hoeselt. Belangrijke secundaire straten zijn de Omstraat, de Klokkestraat en de straat van het begijnhof. Deze structuur blijft vrijwel ongewijzigd in het huidige stratenpatroon bewaard. Het verkeer buiten de wal liep via de oude processieweg, die vanuit de Brugstraat langs de wal naar de Hasseltse- of Nutspoort liep; langs hier verliep het doorgaand verkeer tussen Maastricht en Hasselt. Het begijnhof had een kleine poort, die via een voetpad naar de achtergelegen Borreberg leidde. Op deze heuvel bevond zich een Heilige Kruiskapel, die tijdens de Franse bezetting wordt afgebroken.

In 1806 bestaan nog de verschillende stadspoorten en een gedeelte van de aanpalende muren. In 1819 worden de grachten gedempt. De Pypenpoort wordt in 1820 afgebroken, de Nutspoort en de Brugpoort in 1822.

Vanaf 1876 wordt het kerkhof rondom de kerk weggeruimd. In 1890 worden de huizen naast het stadhuis afgebroken om een marktplein te vormen. Van 1894 tot 1895 wordt de rest van het kerkhof genivelleerd ter hoogte van de rest van het marktplein.

Tot in het eerste kwart van de 19de eeuw gebeurt de verbinding met de omliggende steden, Hasselt, Hoeselt/Tongeren, Maastricht, via de kleine wegen doorheen de verschillende dorpen en gehuchten. In 1839 wordt de steenweg Tongeren-Bilzen aangelegd, in 1851 de steenweg Bilzen-Hasselt. In 1856 wordt de spoorlijn Hasselt Maastricht (Aken) aangelegd, die in Bilzen passeert; in 1863 wordt de lijn Hasselt-Bilzen-Tongeren-Luik ingehuldigd, en wordt het station gebouwd. In 1876, aanleg van de steenweg Bilzen-Munsterbilzen. In 1932 wordt Bilzen verbonden met Winterslag door één van de zogenaamde "Koolmijnlijnen".

Vlak bij de stad, aan het einde van de Ridderstraat, bevond zich de vrijheerlijkheid Groote Schueren, dat twee laathoven bezat: Kleine Schuer en Grote Schuer of Motten. De heerlijkheid wordt voor het eerst vermeld in 1294 als bezit van Jan van der Schueren, meyer van Bilzen. Na de familie van Schueren is het goed achtereenvolgens in bezit van de families van Cortenbach, van Bockholtz en de Renesse. Het wordt verkocht in 1925; de puinen waren reeds begin 20ste eeuw verdwenen.

Op kerkelijk gebied is de Sint-Mauritiusparochie een stichting van de abdij van Munsterbilzen, die er het patronaatsrecht en vanaf 1231 het grootste gedeelte van de tienden bezit. Later int de commandeur van Alden Biesen ongeveer een derde van de grote tienden. Tot de 13de eeuw is de titularis van de kerk een kanunnik van Munsterbilzen.

In 1256 wordt in het zuidoostelijke deel van de stad een begijnhof gesticht. Het lag vlak bij de Demer, aan de voet van de Borreberg. De begijnhofkapel was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën en Sint-Barbara. In 1472 wordt dit begijnhof afgestaan aan de Zusters van de Derde Regel van Sint-Franciscus. Omwille van de ongezonde ligging verhuizen de zusters in 1472 naar de huidige Kloosterstraat, waar zij het klooster van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen stichten. Tot begin 16de eeuw blijft het begijnhof vrijwel verlaten, de kapel wordt bouwvallig. In 1676 komt de heropleving. In 1763 wonen er dertien begijnen, en in 1795 staan er acht huizen, bewoond door tien begijnen. Na de onteigening in de Franse tijd (1800) vervalst de kapel volledig; ze wordt in 1864 aan de gemeente verkocht en ingericht als slachthuis. De begijnhofhuizen verdwenen in de loop der tijd.

Bij het begijnhof hoorde een gasthuis. In 1880 wordt een hospitaal gebouwd, bediend door de Zusters van Barmhartigheid van Ronse.

De zusters, die het klooster van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen stichten, waren afkomstig van Sint-Catharinadal te Hasselt en behoorden tot de franciscanessen van de Derde Orde. Hun vestiging in 1472 op het begijnhof bestaat uit één of meerdere vakwerkgebouwen. Deze gebouwen worden in 1474 door een onweer verwoest. De zusters vragen toelating tot vestiging op een andere plaats; dit gebeurt zoals vermeld in de huidige Kloosterstraat. In 1477 wordt de timmer van de oude gebouwen hier heropgericht. In 1483 wordt het klooster verwoest in de grote brand; het wordt heropgebouwd. Het wordt opnieuw door brand verwoest bij de plundering van de stad door Jan van Weert en zijn Kroatische troepen, in 1636. De goederen worden in 1797 onteigend en verkocht, de kerk wordt afgebroken. De overige gebouwen worden ingericht als privé-woningen. In 1837 kopen de kanunnikessen van het Heilige Graf de woning die de resten bevat van het voormalige klooster en beginnen er een pensionaat.

Het grondgebied ondergaat een aantal wijzigingen: in 1870 worden de gehuchten Rijkhoven, Reek en Bosselaer afgescheiden om de gemeente Rijkhoven te vormen, in 1878 worden de gehuchten Schoonbeek, Laar en Holt bij Beverst gevoegd.

Naast zijn functie als klein, regionaal handelscentrum blijft Bilzen tot de 20ste eeuw een landelijke gemeente zonder industrie. Ongeveer de helft van de actieve bevolking vindt thans werk buiten de gemeente.

Historische cartografie:

Fig. 17: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1775) ©geopunt.be

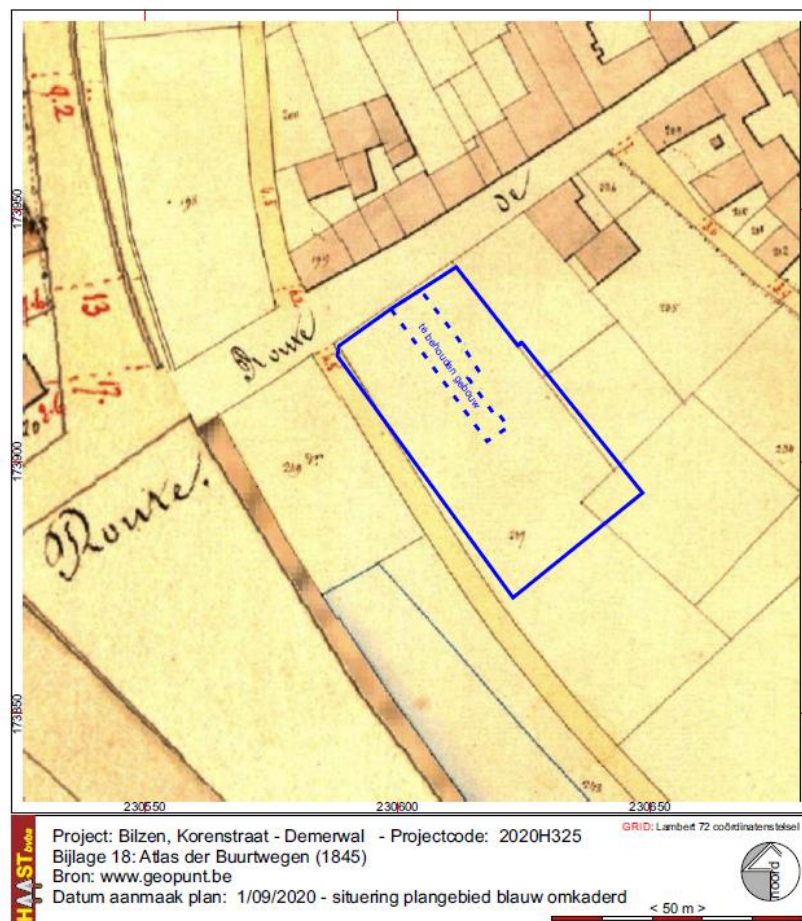

Fig. 18: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1845)

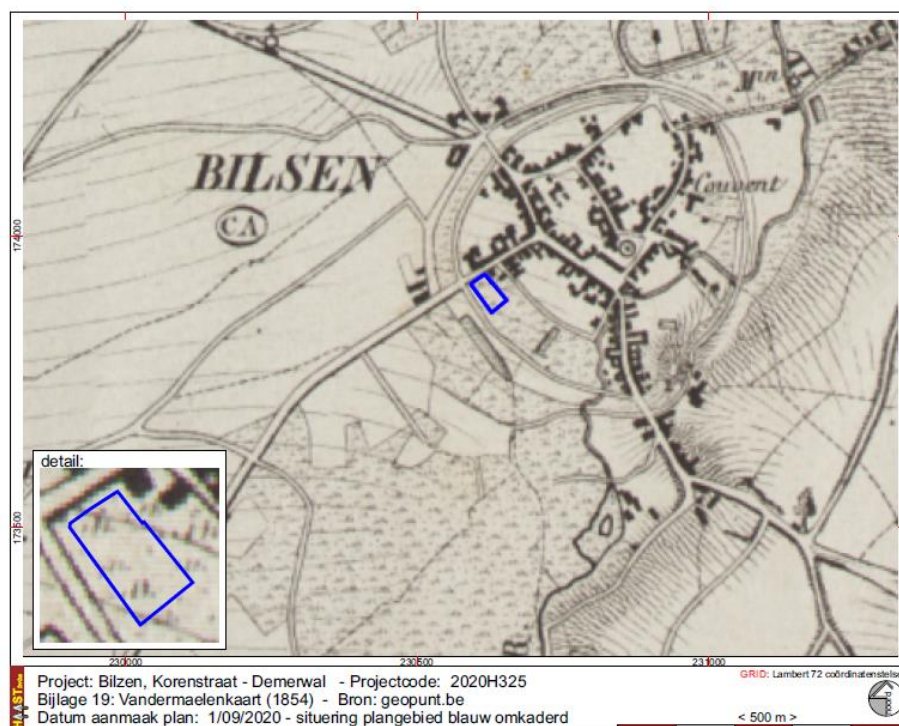

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Vandermaelenkaart (1854)

De **Ferrariskaart** toont dat het projectgebied (deels) bebouwd was tijdens de tweede helft van de 18de eeuw. In het noorden bevindt zich een vierkantshoeve langs de toenmalige weg, in de zuidoostelijke hoek van het terrein kan een deel van een grotere hoeve gesitueerd worden. Het projectgebied bevindt zich aan de rand van de toenmalige stadskern. Op de Ferrariskaart is te zien dat het gebied enkel aan de noordzijde begrensd wordt door een weg, van de huidige straat (Demerwal) aan de westelijke zijde is nog geen sprake.

Op de **Atlas der Buurtwegen** (1845) wordt het projectgebied aan de noordzijde begrensd door de 'Route de Tongres'. Daarnaast bevindt zich ten zuiden van het terrein een wegje, 'sentier n:169'. Het projectgebied bevindt zich grotendeels binnen één perceel, enkel de zuidoostelijke hoek behoort tot een ander perceel. Er zijn geen gebouwen ingetekend ter hoogte van het terrein.

De **Vandermaelenkaart** (1854) toont een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen. Het projectgebied wordt aan noordelijke en zuidelijke zijde begrensd door een weg, aan de noordelijke kant gaat het om een grotere weg. Binnen het projectgebied is er geen bebouwing ingetekend, het gebied staat aangeduid als drassig gebied.

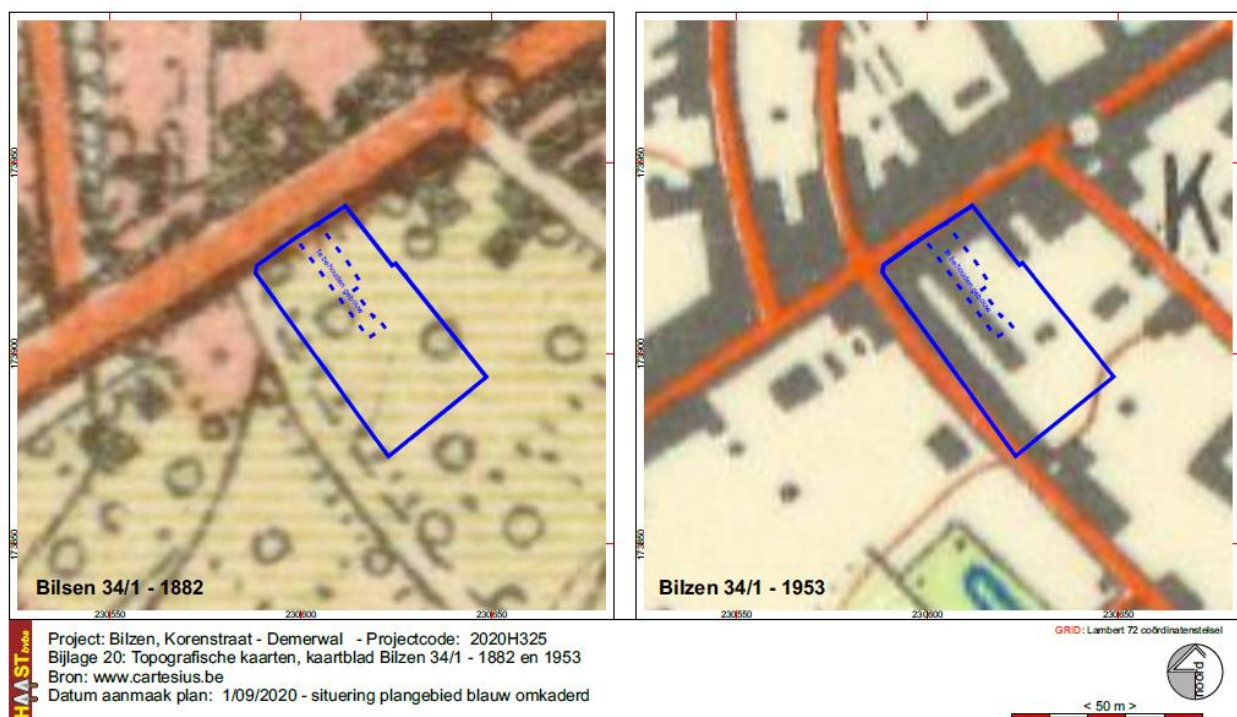

Fig. 20: Topografische kaarten (kaartblad Bilzen 34/1) uit 1882 en 1953, het projectgebied is blauw omkaderd.

De topografische kaart uit 1882 bevestigt het beeld van de voorgaande kaarten, er bevindt zich geen bebouwing binnen het projectgebied. Aan de noordzijde is een straat ingetekend, ten westen van het terrein bevindt zich een klein pad. Op het terrein zijn een aantal bomen ingeplant.

De topografische kaart uit 1953 toont een ander beeld, het terrein is wel voor een heel deel bebouwd. Zowel langs de weg aan de noordzijde, als langs de straat aan de westkant bevindt zich bebouwing. Daarnaast is er centraal een structuur aanwezig die parallel loopt met de straat aan de westzijde en kan er aan de oostkant een kleine structuur gesitueerd worden. De bebouwing zoals ingetekend op deze kaart komt min of meer overeen met de huidige bebouwing.

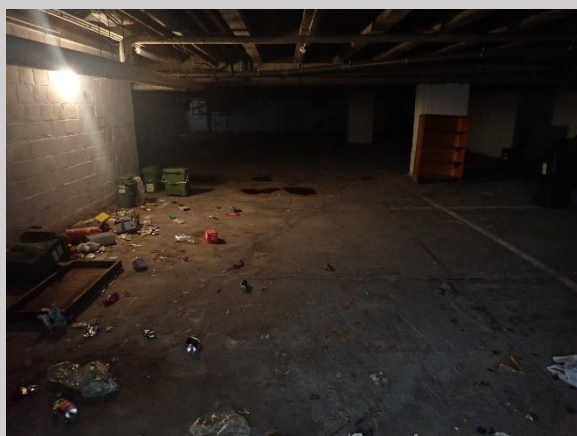

Fig. 21: Luchtfoto's uit 1971 en 2019 © geopunt.be

De luchtfoto's uit 1971 en 2019 tonen eenzelfde beeld. Het projectgebied is bijna volledig bebouwd, enkel centraal bevindt zich een onbebouwd deel dat noordwest-zuidoost georiënteerd is. Deze strook is wel grotendeels verhard.

De actuele staat van het terrein

Aan de zuidwestelijke kant van het projectgebied (langs de Demerwal) bevindt zich een grote appartementsblok met op het gelijkvloers een handelsruimte en een kelder met een oppervlakte van 500m² (perceel 344p5). Aan de achterzijde van deze appartementsblok bevinden zich acht garages (percelen 344r4, 344x5, 344p4, 344w5, 344n4, 344m4, 344l4, 344k4, 344y5). Tegenover deze garageboxen bevinden zich tegen de noordoostelijke grens van het projectgebied nog eens zeven garages (percelen 344Y4, 344Z4, 344A5, 344B5, 344C5, 344D5, 344E5). Tussen deze twee rijen garageboxen bevindt zich een (deels) verharde weg die uitkomt op de Korenstraat (deel van perceel 344r5). Tot slot kan er in de noordoostelijke hoek van het projectgebied aan de Korenstraat een huis gesitueerd worden (perceel 344h5).

De kelder (perceel 344p5)

De handelsruimte (perceel 344p5)

Centraal is de verharde weg zichtbaar (perceel 344r5), links en rechts bevinden zich garageboxen

De appartementsblok (perceel 344p5)

Rechts de appartementsblok (perceel 344p5), links daarvan het te behouden gebouw (witte gebouw, perceel 344r5), het smalle huis daarlangs behoort ook tot het projectiegebied (perceel 344h5)

Fig. 22: Een fotografische weergave van het terrein, opnames 01/09/2020

Verstoorde zones:

Uit het geheel aan gegevens vergaard in dit bureauonderzoek kan afgeleid worden dat het projectiegebied matig tot ernstig verstoord is. Er kunnen verschillende zones afgebakend worden. De zone waar de huidige kelder zich bevindt (500m^2), is ernstig verstoord. Het gebied ter hoogte van de garageboxen en het daartussen liggende grindpad (428m^2) kan omschreven worden als zwak/matig verstoord. De overige 2 zones die deel zullen uitmaken van de nieuwbouw ($348\text{m}^2 + 384\text{m}^2$) zijn matig tot ernstig verstoord. Op deze zones bevindt zich namelijk bebouwing en een verharde weg waarin de deksels van verschillende putten (een 5-tal, riolering?) zichtbaar zijn. 196m^2 van het terrein zal behouden blijven.

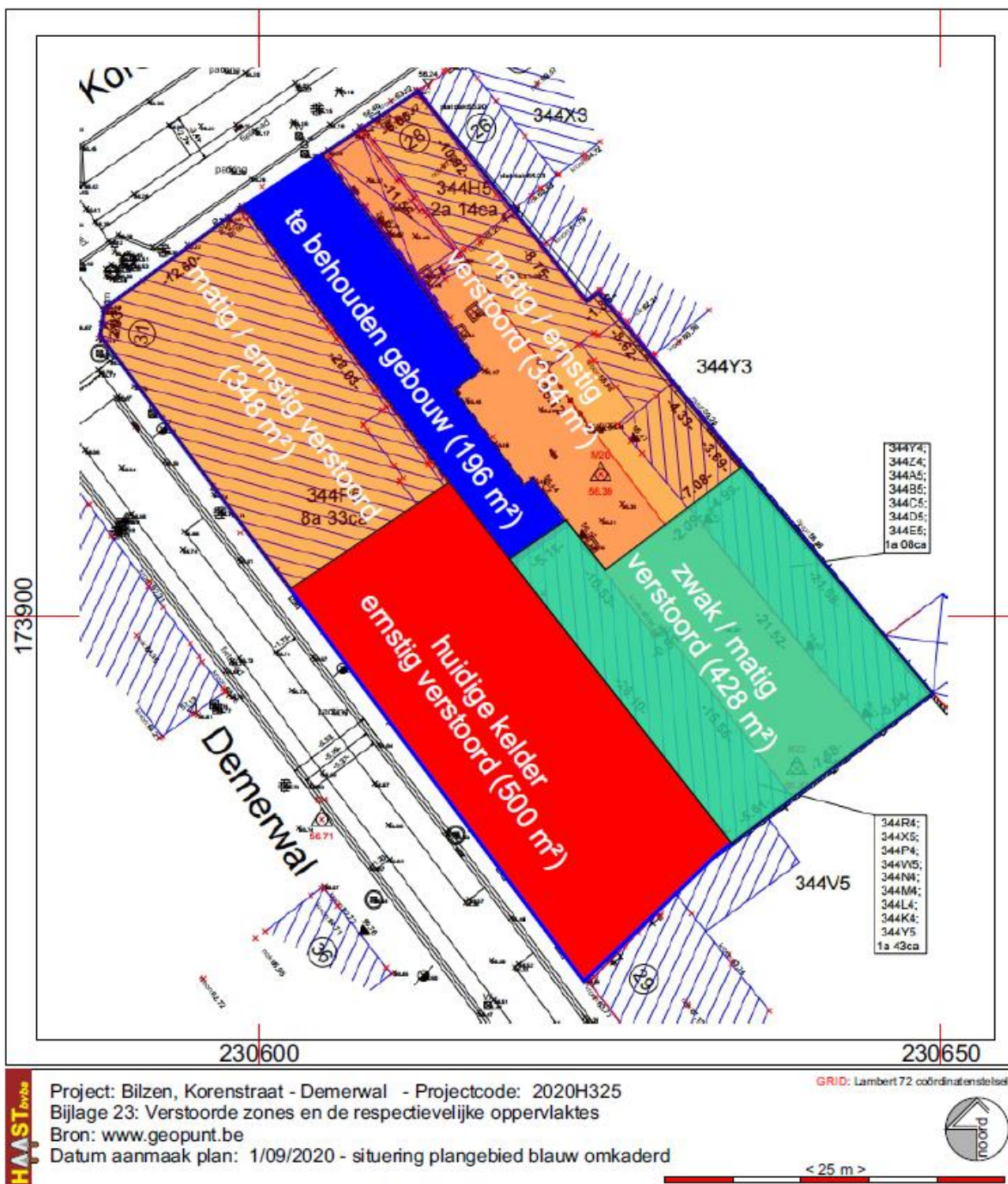

Fig. 23: verstoorde zones en de respectievelijke oppervlaktes

4.3 Archeologische situering

Historische stadskern van Bilzen, archeologisch geheel (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140045>)⁴

Algemene Beschrijving

Bilzen is gelegen in vochtig-Haspengouw, net op de grens met de Kempen, in de vallei van de bovenloop van de Demer op een hoogte van ongeveer 50 meter, naar het westen aflopend tot 40 meter. De oostelijke oever is vrij steil (Borreberg, Katteberg) en loopt op tot 88 meter hoogte. Ten zuidoosten van de Demer heeft het landschap een typisch Haspengouws glooiend uitzicht. Het centrum ligt op de overgang tussen leem- en zandleembodems, terwijl de ondergrond uit tertiaire klei- en zandlagen bestaat. Op het gewestplan is de kern van Bilzen aangeduid als woongebied met cultureel, historische en/of esthetische waarde. Aan de oostzijde is een zone van de Kloosterstraat tot ten oosten van de Demer als gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut ingekleurd. Een strook tussen de Melkerijwal en de Wijerstraat, en het park in het zuidoosten van de kern, zijn is tenslotte aangeduid als parkgebieden.

Archeologische nota

Op de Borreberg, ten oosten van de Demer, werden nederzettingssporen uit de ijzertijd aangetroffen (Deville 2013), maar in de historische kern zelf zijn nog maar weinig prehistorische vondsten gekend. Alleen op de markt werd bij archeologisch onderzoek een kuil aangetroffen die in de vroege bronstijd kon gedateerd worden (Driesen & De Winter 2007; Driesen & De Winter 2010).

De oorsprong van Bilzen hangt waarschijnlijk samen met de stichting van de abdij van Munsterbilzen. Deze werd volgens de traditie en vroegere geschiedschrijving aan Sint-Landrada (circa 705) toegeschreven, maar dit wordt maar weinig ondersteund door de eigentijdse geschreven bronnen (Sevenants e.a. 2010). Bilzen werd voor het eerst vermeld in 950 als Beila, in 1096 als Belisia. Dit zou verwijzen naar de Keltische godheid Belenos of afstammen van het Keltische Belisa, wat helder water betekent. Mogelijk was Bilzen een villa (Bilisla) van de Pepiniden-familie (Frankische edelen, voorouders van de Karolingers), waarvan Munsterbilzen het centrum vormde. De gunstige ligging aan de Demer, op de grens met de Kempen, geeft ontstaan aan een klein handelscentrum (Baerten 1963).

Uit de Karolingische periode daterende graven en paalgaten werden in de Sint-Mauritiuskerk aangetroffen. Deze sporen van een lichte houten constructie doen een kerkje uit de 8ste/9de eeuw vermoeden. De houtbouw werd spoedig vervangen door een stenen kerkje (Wouters 1994; Wouters & Cooremans 1994).

Bilzen en de helft van Kolmont worden door Lodewijk I van Loon als bruidsschat geschonken aan zijn dochter Geertruid bij haar huwelijk met Albert II van Moha, in 1170. Gerard van Loon weigert echter de bevestiging van deze gift aan de zonen van Geertruid; deze graaf verleent verschillende gunsten aan de inwoners van Bilzen. Het is niet duidelijk of hierbij ook het stadsrecht hoorde. Het ontstaan van Bilzen als stad is niet duidelijk, er bleef geen vrijheidscharter bewaard. Midden 13de eeuw was de stad echter al een feit, en ze was voor 1366 volledig omwijd. Bilzen wordt de hoofdplaats van één der vijf ambten van het graafschap Loon (Baerten 1963).

Uit de late middeleeuwen werden op verschillende plaatsen waterputten, (verdedigings)grachten en andere structuren aangetroffen. Ook een stadsboerderij en restanten van verschillende stadspoorten getuigen van deze periode. Muurresten van de Maastrichterpoort, de Pijpenpoort en mogelijk de Hasseltsepoort werden aangetroffen bij verschillende archeologische onderzoeken (Driesen & De Winter 2007; Driesen & De Winter 2009; Driesen & De Winter 2010; Driesen & Senika 2009; Van Kerkhoven e.a. 2012; Pauwels 2006a; Pauwels 2006b). Op de locatie van het vroegere Begijnhof werden tenslotte muur- en funderingsresten uit mergel en baksteen beschreven die als restant van de begijnhofkerk geïnterpreteerd werden. Er werden tevens verschillende graven erbij aangetroffen (De Winter & Vanderbeken 2009).

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Historische stadskern van Bilzen
[online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140045> (Geraadpleegd op 02-09-2020)

In 1483, tijdens de burgeroorlog tussen prinsbisschop de Horne en de familie de la Marck, wordt Bilzen door troepen van Maximiliaan van Oostenrijk belegerd. De stad wordt na zware weerstand ingenomen; naar verluidt worden 1400 gemeentenaren gedood. Prinsbisschop Erard de la Marck herbouwt de stad in 1506 (Paquay 1915). In 1576 overvalt het Duits garnizoen, door de Spanjaarden uit Maastricht verjaagd, de stad en plundert kerk en pastorie. In 1623-1637 heerst de pest in de stad. In 1636 wordt de stad ingenomen en platgebrand door Jan van Weert en zijn Kroatische troepen. In 1654 plunderen Lorreinse troepen de stad. Dit gebeurt opnieuw in 1673 door Franse troepen bij het beleg van Maastricht tijdens de oorlog van Lodewijk XIV tegen de Verenigde Provinciën. In 1675 breken de Franse troepen een deel van de vestingen af, en wanneer ze in 1678 de stad verlaten, brandt een gedeelte van de stad af. Bilzen wordt nogmaals geplunderd in 1692 door Franse dragonders. In 1746 kamperen Franse troepen in de stad tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog; er heerst dysenterie onder de bevolking. In de loop van 1747 kent de stad inkwartieringen en plunderingen door keizerlijke en geallieerde troepen. In 1794 wordt Bilzen bezet door de Franse revolutionaire troepen; in 1795 wordt het hoofdplaats van een gerechtelijk kanton (Paquay 1924).

De plattegrond van de stad ontwikkelt zich volgens een min of meer concentrisch patroon, met als centrum de markt. De stad was voorzien van een omwalling met een poort aan elk van deze hoofdassen. Deze structuur blijft vrijwel ongewijzigd in het huidige stratenpatroon bewaard. In 1806 bestaan nog de verschillende stadspoorten en een gedeelte van de aanpalende muren. In 1819 worden de grachten gedempt. De Pypenpoort wordt in 1820 afgebroken, de Nutspoort en de Brugpoort in 1822. Vanaf 1876 wordt het kerkhof rondom de kerk weggeruimd. In 1890 worden de huizen naast het stadhuis afgebroken om een marktplein te vormen. Van 1894 tot 1895 wordt de rest van het kerkhof genivelleerd ter hoogte van de rest van het marktplein (Paquay 1924).

In 1256 wordt in het zuidoostelijke deel van de stad een begijnhof gesticht. Het lag vlak bij de Demer, aan de voet van de Borreberg. Na de onteigening in de Franse tijd (1800) vervalst de kapel volledig; ze wordt in 1864 aan de gemeente verkocht en ingericht als slachthuis. De begijnhofhuizen verdwenen in de loop der tijd. Bij het begijnhof hoorde een gasthuis. In 1880 wordt een hospitaal gebouwd, bediend door de Zusters van Barmhartigheid van Ronse (Remans 1951). Naast zijn functie als klein, regionaal handelscentrum blijft Bilzen tot de 20ste eeuw een landelijke gemeente zonder industrie.

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naar gelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingskern die teruggaat op een oude burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte

vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die onze steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplassen laat ons echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdende met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimtes tussen de bebouwde kern en strategische elementen zoals de rivieroever worden mee opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

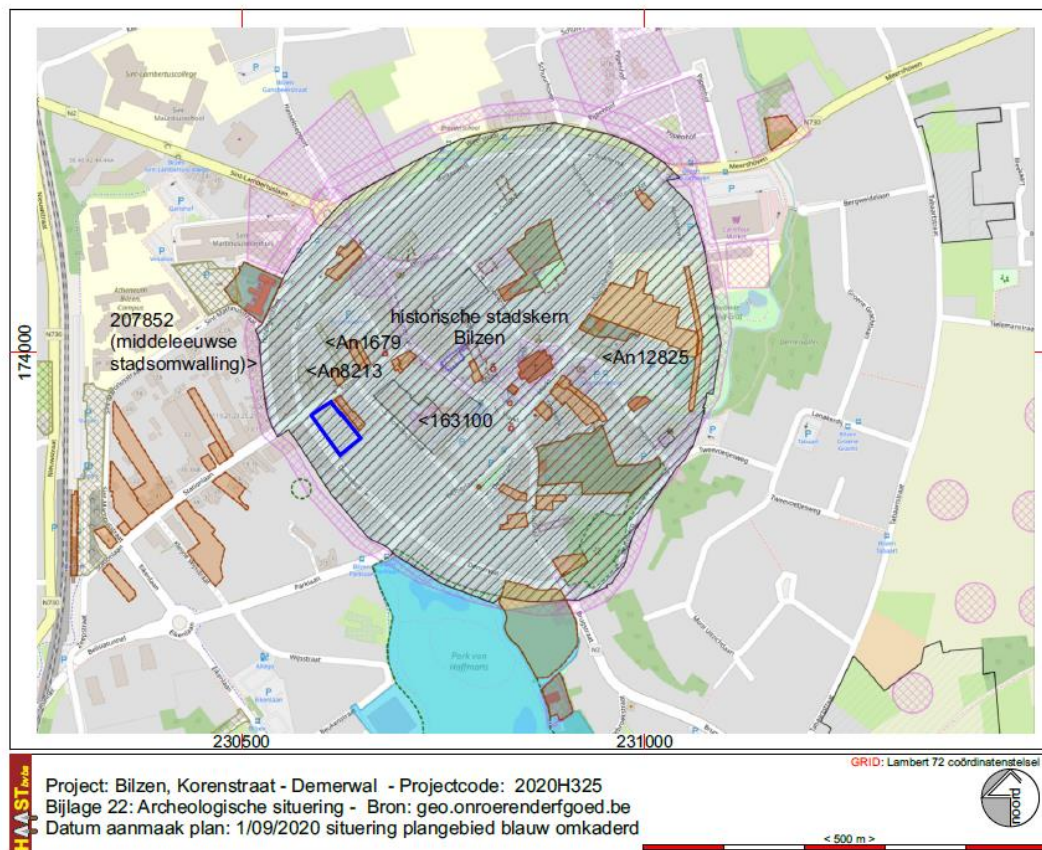

Fig. 24: Uittreksel uit de Centraal archeologische Inventaris kaart ©geo.onroerenderfgoed.be

De historische / archeologische beschrijving wordt bepaald door de specifieke stad-situatie. Nagaan welke archeologische indicatoren in de directe omgeving aanwezig zijn kan in een stadscontext misleidend zijn omdat elk huis, elk gebouw, elke plek bij wijze van spreken haar eigen geschiedenis en ontwikkeling kan hebben ten gevolge van allerlei factoren; eigenaars, ambachten, branden, watersnood, functie, etc.

Ten oosten van het projectgebied bevindt zich caï-locatie 163100. Hier zijn enkele kuilen aangetroffen die gedateerd kunnen worden in de late middeleeuwen.

Het projectgebied bevindt zich 50m ten oosten van de middeleeuwse stadsomwalling.

5. Besluit

5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?

De archeologische waarde van het projectgebied is op basis van de bestaande bronnen moeilijk in te schatten en wordt hoofdzakelijk bepaald door de specifieke stadscontext. Uit de Ferrariskaart (1771-1775) blijkt dat er twee structuren te situeren zijn ter hoogte van het projectgebied. Op het Primitief Kadasterplan (1842) en Atlas der Buurtwegen (1845), die van 60 jaar later dateren, is er echter geen bebouwing ingetekend binnen het terrein. Op de Vandermaelenkaart staat het gebied aangeduid als beemd, als drassig gebied. Het zal vervolgens duren tot de topografische kaart uit 1953 vooraleer er een bron is die bebouwing binnen het terrein aantoonst. Er zou dus gedacht kunnen worden dat de structuren ter hoogte van projectgebied fout zijn ingetekend op de Ferrariskaart en dat er in de tweede helft van de 18de eeuw helemaal nog geen bebouwing aanwezig was. De aanduiding van het projectgebied als drassig gebied op de Vandermaelenkaart lijkt wel te kloppen aangezien het terrein zich in de Demervallei bevindt. Een blik op de bodemkaart volgens de Belgische classificatie laat zien dat de bodems die ten noorden en ten zuiden van het projectgebied in de Demervallei liggen, de drainageklassen hebben die als d (matig nat) en e (nat) worden omschreven. Er kan dus ook een natte bodem verwacht worden ter hoogte van het projectgebied. Op basis van het feit dat er pas vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw bebouwing aanwezig is en dat het gebied een natte bodem heeft, kan geconcludeerd worden dat het projectgebied vanaf de volle middeleeuwen tot het verschijnen van structuren in de 20ste eeuw nooit bebouwd zal zijn geweest. De archeologische verwachting voor deze periodes is dan ook laag. Gelet op de vermoede eerder natte bodemgesteldheid, af te leiden van de bodemkaarten en de quartairgeologische kaart, omwille van de kartering als profieltype 3a en vooral de situering van het projectgebied ten opzichte van de vallei van de Demer, kan gesteld worden dat de archeologische verwachting naar sporen uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen ook eerder laag moet ingeschat worden. Met name naar sporen uit de steentijd, en waarschijnlijk ook sporen uit latere perioden, zullen de recente bouwactiviteiten sterk verstorend geweest zijn. Het projectgebied is ook niet direct gesitueerd in een gradiëntzone wat als indicatief beschouwd kan worden voor sporen uit de steentijd.

- welke evolutie kende het landschap van het projectgebied?

Binnen een stadscontext is het moeilijk spreken van een landschapsevolutie. Het projectgebied maakte oorspronkelijk deel uit van de vallei van de Demer waarin de stad Bilzen tot ontwikkeling kwam. Het projectgebied is gelegen binnen de stadswallen. *Midden 13de eeuw was de stad echter al een feit, en ze was voor 1366 volledig omwald.* Vanaf dan hoort het projectgebied tot de historische stadskern.

- welke evolutie kende het gebruik van het terrein?

Het projectgebied was in de tweede helft van de 18de eeuw deels bebouwd, er bevonden zich 2 structuren ter hoogte van het terrein. Maar zoals hierboven aangehaald is, zijn er twijfels over de effectieve aanwezigheid van bebouwing in deze periode. Rond het midden van de 19de eeuw is er geen bebouwing aanwezig binnen het projectgebied, op de Vandermaelenkaart wordt het terrein aangeduid als drassig gebied. Er verschijnen pas terug structuren op de topografische kaart uit 1953. De luchtfoto uit 1971 toont dat de bebouwing op het terrein nog verder uitgebreid is, het gaat hier om dezelfde bebouwing als de nog steeds bestaande.

- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken zijn voor bijna heel het projectgebied (1420 m²) volledig vernietigend aangezien heel dit gebied onderkelderd zal worden waarbij de ondergrond tot een diepte van 3,22m verstoord zal worden. Enkel een zone van 240m² in de noordoostelijke hoek zal niet onderkelderd worden. Hier zal de bodem vermoedelijk maar minimaal verstoord worden bij het verwijderen van de huidige fundering en het plaatsen van de nieuwe fundering.

5.2 Advies:

Ondanks het feit dat het terrein grotendeels kan beschouwd worden als een mogelijk matig, mogelijk ernstig verstoorde zone, terwijl ongeveer 25% kan beschouwd worden als mogelijk zwak, mogelijk matig verstoord, wordt via het programma van maatregelen geadviseerd het terrein verder archeologisch te evalueren en waarden door een beperkt proefputten onderzoek. De historische / archeologische beschrijving wordt immers mede bepaald door de specifieke stad-situatie. Nagaan welke archeologische indicatoren in de directe omgeving en binnen een projectgebied aanwezig zijn kan in een stadscontext misleidend zijn omdat elk huis, elk gebouw, elke plek bij wijze van spreken haar eigen geschiedenis en ontwikkeling kan hebben ten gevolge van allerlei factoren; eigenaars, ambachten, branden, watersnood, functie, etc. Bovendien reiken waterputten en beerputten dieper dan de soms door recente werken verstoorde bodemlagen. Het zijn juist die (afval)putten die dikwijls boeiende informatie kunnen opleveren in verband met de socio-economische ontwikkeling van een stad en haar bewoners.

Derhalve zal via het programma van maatregelen een vervolgtraject worden voorgesteld – uit te voeren in nauw overleg met de bouwheer/aannemer der werken - omvattende het aanleggen van proefputten binnen het projectgebied teneinde de mate van verstoringen en kans op het aantreffen van archeologische erfgoedwaarden vast te kunnen stellen, samen met een begeleiding van de sloopwerken, het aanleggen van proefputten en proefsleuven.

Indien uit het proefputtenonderzoek blijkt dat er voldoende aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van kennisvermeerderende archeologische erfgoedwaarden, dan volgt, na aktenaam van de nota archeologie, een archeologische opgraving.

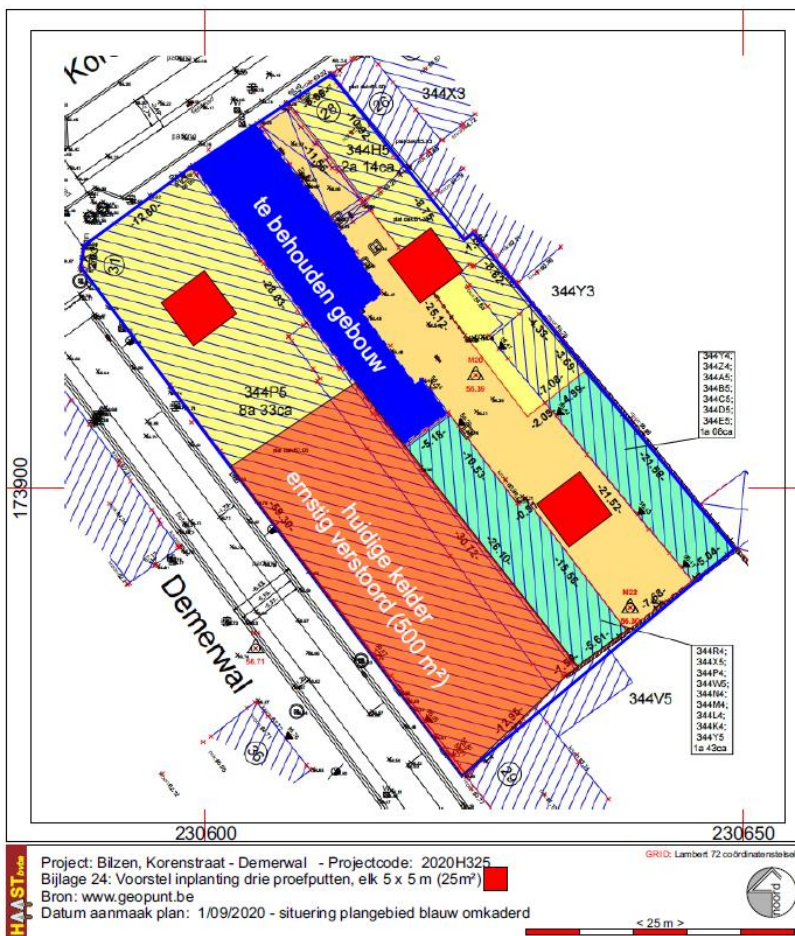

Fig. 25: voorstel van inplanting van de proefputten

6. Synthese

6.1 Samenvatting gespecialiseerd publiek

Zie punt 5

6.2 Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek

Op de hoek van de Korenstraat met de Demerwal wenst men een appartementencomplex te bouwen, bijna het volledige projectgebied zal onderkelderd worden. Voor de nieuwbouw zullen de garageboxen, de appartementsblok en het huis eerst afgebroken moeten worden. Uit het bureauonderzoek blijkt dat de eerste bebouwing waarschijnlijk pas rond het midden van de 20ste eeuw gesitueerd kan worden. De kans op het aantreffen van sporen, daterend van de volle middeleeuwen tot 1950, is dan ook eerder laag. Gelet op de vermoede eerder natte bodemgesteldheid kan gesteld worden dat de archeologische verwachting naar sporen uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen ook eerder laag moet ingeschat worden. Met name naar de sporen uit de steentijd zullen de recente bouwactiviteiten sterk verstorend geweest zijn en is het projectgebied niet direct gesitueerd in een gradiëntzone. Via het programma van maatregelen wordt een proefputtenonderzoek geadviseerd om het terrein naar archeologische waarde te kunnen evalueren.

7. Bibliografie

Uitgegeven Bronnen

BAEYENS L., 1974, Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Bilzen (93 W), Gent.

DONDEYNE, S., L. VANIERSCHOT, R. LANGOHR, E. VAN RANST EN J. DECKERS, 2015: *De grote bodemgroepen van Vlaanderen. Kenmerken van de "Reference Soil Groups" volgens World Reference Base*. Departement Leefmilieu, Natuur & Energie.

BAUWENS-LESENNE, M. (1968) Oudheidkundige repertoria VIII, Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen), Brussel

DE LOOF, A., 2018, Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek Bilzen – Korenstraat 22. Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek, DOSSIER 2018F89 – St.-Truiden

GERITS, J., 1989, Historische steden in Limburg, Gemeentekrediet – Gent

VAN LIEFFERINGE, N. en COUSIN, S., 2016, Archeologienota: De bouw van een nieuwe eengezinswoning aan de Korenstraat te Bilzen, Studiebureau Archeologie bvba, Kessel-Lo

DRIESEN, P. & DE WINTER, N., 2009, Bilzen: Marktplaats fase 2 (1), Het Oude Land van Loon 88.4, 354-357.

DRIESEN, P. en DE WINTER, N., 2007, Archeologisch onderzoek in Bilzen uitgevoerd in het kader van de herinrichting van het stadscentrum: het Camille Huysmansplein, het Deken Paquayplein en de markt, Aron Rapport 11.

Digitale Bronnen

www.ngi.be

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

<https://geo.onroerendergoed.be>

<http://www.geopunt.be/kaart>

<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie>

www.cartesius.be

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

8. Figurenlijst

COVERFOTO: Het centrum van Bilzen, Primitief Kadaster uit 1842 © cartesius.be

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI

Fig. 4: Afbraakplan zoals aangereikt

Fig. 5: Gegeorefereerd inplantingsplan van de nieuwbouw

Fig. 6: Opmeting bestaande toestand zoals aangereikt

Fig. 7: Kelderplan / funderingsplan zoals aangereikt

Fig. 8: Doorsnede AA (langsdoorsnede) en detail funderingsopbouw

Fig. 9: Doorsneden DD – CC – BB (van noordwest naar zuidoost)

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op macroschaal © Geopunt

Fig. 12: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt

Fig. 13: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de quartargeologische kaart en de profieltypefiche 35 a © geopunt.be

Fig. 15: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © Geopunt.

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodembedekkingskaart opname 2015. © Geopunt.

Fig. 17: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1775) ©geopunt.be

Fig. 18: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1845)

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Vandermaelenkaart (1854)

Fig. 20: Topografische kaarten (kaartblad Bilzen 34/1) uit 1882 en 1953, het projectgebied is blauw omkaderd.

Fig. 21: Luchtfoto's uit 1971 en 2019 © geopunt.be

Fig. 22: Een fotografische weergave van het terrein, opnames 01/09/2020

Fig. 23: Verstoorde zones en de respectievelijke oppervlaktes

Fig. 24: Uittreksel uit de Centraal archeologische Inventaris kaart ©geo.onroerenderfgoed.be

Fig. 25: Voorstel van inplanting van de proefputten

9. Bijlagen

plannr	Type plan	onderwerp	Analoog/digitaal	datum
1	Plan	Bounding Box	Digitaal	2020
2	Kaart	Kadasterplan	Digitaal	29/08/2020
3	Kaart	Topografische kaart	Digitaal	2009
4	Plan	Georeferereerd inplantingsplan nieuwbouw (gelijkvloers plan)	Digitaal	2020
5	Plan	Opmetingsplan bestaande toestand zoals aangereikt	Digitaal	2020
6	Plan	Afbraakplan zoals aangereikt	Digitaal	2020
7	Plan	Kelderplan / funderingsplan zoals aangereikt	Digitaal	2020
8	Plan	Doorsnede AA (langsdoorsnede) en detail funderingsopbouw	Digitaal	2020
9	Plan	Doorsneden DD – CC – BB (van noordwest naar zuidoost)	Digitaal	2020
10	Kaart	Digitaal Hoogtemodel	Digitaal	2014
11	Kaart	Digitaal Hoogtemodel op macroschaal	Digitaal	2014
12	Kaart	Hydrografische kaart	Digitaal	2016
13	Kaart	Tertiairgeologische kaart	Digitaal	20..
14	Kaart	Quartaairgeologische kaart	Digitaal	20..
15	Kaart	Bodemkaart van België	Digitaal	19..
16	Kaart	Bodembedekkingskaart	Digitaal	2015
17	Kaart	Ferrariskaart	Analoog	1771-1775
18	Kaart	Atlas der Buurtwegen	Analoog	1845
19	Kaart	Vandermaelenkaart	Analoog	1854
20	Kaart	Topografische kaarten, kaartblad Bilzen 34/1 – 1882 en 1953	Analoog	1882 - 1953
21	Luchtfoto	Opname 1971 en 2019	Analoog/Digitaal	1971 - 2019
22	Kaart	Archeologische situering	Digitaal	2020
23	Plan	Verstoorde zones en respectievelijke oppervlaktes	Digitaal	2020
24	Plan	Inplantingsplan proefputten	Digitaal	2020